

may ayının 28-dən etibarən Parlaman Qorucu böliüyü təbibliyinə təyin edilir.

Əmrnamə nömrə 111

Parlaman idarəsinin təhriat [məktub] xidmətçisi Şahin Mirsəyyabzadə 1919 sənəsi iyun ayının 5-dən etibarən qulluğundan əzl [kənar] edilir.

Əmrnamə nömrə 112

Parlaman idarəsinin telefonçusu Həcər xanım Zeynalzadə 1919 sənəsi iyun ayının 9-dan etibarən həmin idarədə təhriat xidmətçisi təyin edilir.

Məclisi-Məbusan rəisi namına:

Həsən bəy Ağayev

Əslinə mütabiqdir.

Kargüzər: C[amal] Paşazadə

QƏZAVƏTDƏN

[QAZILIQ İDARƏSİNDƏN]

1919-cu sənədə may ayının 16-da mən də ruhani mollalar barəsində məlumat cəm etmək üçün yeni Qubadan ayrılıb Bakıya mülhəq olmuş [birləşdirilmiş] dağ kəndlərinə çıxmışdım. Gədi kəndlərindən başlayıb Zaratda tamam etdiyim kəndlərdə ruhanilərə dair məlumat və təsəvvüatdan əlavə, siyasi hökuməti xüsusunda dəxi bir qaç məlumat əxz etmişəm. Əvvəlcə ruhanilər barəsində yazıb sonra da siyasi məmurlar barəsində yazacağam.

Məzkur qəryələrdə [deyilən kəndlərdə] prixod mollaları Nikolay zamanından təyin olmuş zəvətdir [şəxslərdir]. Böylə ki, hansı köyün camaatını istintaq etdikdə,

məzkur ruhanilərin zülmündən dad edirlər. Hamıdan ziyadə Xızı mollaları molla Ələkbər və molla Pənah cənablarından şikayət edirlər. Həqiqətdə bir parasının şikayətinə diqqətlə fikir verdikdə, insafsızlıq və vicdansızlıq hərəkətləri həqiqət olunur.

Məsələn, molla Ələkbər cənabları Nikolay məzul olandan [qovulandan] bu vaxta kimi bircə dəfə də olsa da, dəftərinə mülhəq [daxil, aid] olan köylərə təşrif aparıb nikahlarından, talaqlarından, vəfatlarından və təvəllüdlərindən xəbər tutmamışdır. Hər kəs də şəhadətnamə istədikdə fəvqəladə məbləğlər alıb kəndi təsəvvüratı ilə şəhadətnamələr verir.

Azərbaycan hökumətindən əqdəm [qabaq] bolşeviklər zamanında əxzi-əsgər [hərbi çağırış] zamanı hər şəxs ki məzkur[a] para təklif və təslim eyləməzdi, həman şəxsi neçə yaşında olursa-olsun, əsgərlik üçün bolşeviklərə təklif edirdi. Hətta köy camaatından bu barədə ona etiraz edən əşxas[ı] [şəxsləri] bolşeviklər əleyhinə çalışanlardan nisbət verib [bolşeviklər əleyhinə çalışanlarla əlaqələndirib], hökumətə donos yazdı. Hətta məzkurun cibindən düşmüş bu barədə bir donos Xızı kəndində bir küçədən tapılmışdır.

Şimdi isə Azərbaycan Hökuməti-cəli-ləsi müavinətinə çalışmaq üçün əsgərlər siyahısında bərəks [əksinə] edir. Böylə ki, hər kəs para verirdisə, onu yazmayıb, para verməyənləri yazıb əsgər göstərir. Bu barədə Qarabulaq camaatından Mirsadiq ilə Mirfəttah nam [adlı] şəxslərdən hərədən 700 manat alıbdir ki, sizin 7 və ya 8 yaşında çocuqlarınız əsgər düşür. Təhqiç üçün həman şəxslərin sözlərinə bəvər etməyərək [inanmayaraq] sordum

[soruşdum]. 7 yaşında çocuq mægər əsgər düşür ki, siz işbu məbləği ona verdiniz? Cavabında: Bizim ailəimiz bu əhvalatı eşitdikdə təşvişə düşüb heç bir növ islah olmadılar, mægərinki paranı molla Ələkbərə verib ondan daha əsgər yazmayacaq vədəsini alınca...

Təəccüb burasıdır ki, camaatın bu qəddər etirazlarına ki, hər köydə yazdığımız bəratülqövlə [protokolda] məzkurun zülmü barəsində bəyanat vardır, məzkur molla mən Bakıya gələndən sonra mənə və Məşixət [Şeyxülislamıq] İdarəsinə ərizə vermişlərdir ki, məzkur şayiələr iftira-dır. Xızıda olan “Müsəvat” şöbəsinin əzası [üzvü] dəxi bu barədə “Müsəvat” idarəsinə məlumat veribdir və həman məlumata dair “Müsəvat” dəxi Məşixətə ittila [xəbər] vermişdir.

Mollaların zülümləri camaata o qəddər əsər etmişdir ki, köylərin əksərində məscidlər xaraba, məktəb yox, çocuqları bisavad və cahil qalmışdır. Hərgah mollalar yaxşı olardısalar, məktəblər bina edərilib köy çocuqlarını təhsil və tədrisə məşğul edərlərdi. Köylərdə şəriətə muğayir [zidd] bir çox təmirlərin ədəmi [olmaması] məəttəəssüfdür [təəssüf doğurur]. Caddələri (yolları) çox fəna bir haldadır. Lakin həmin Bakı üstə mülhəq olandan bəri asudə güzəran keçirdiklərini bəyan edib, Azərbaycan Hökumətinə bu barədə səmimi-qəlbədən təşəkkürlərini bəyan edirlər.

Bir para istibdad dövründən qalmış müstəbid şəxslərin dəxi dəfinə əlac imdadını rica etmişlərdir. Lakin həman zəvətin kim olduğunu sual etdikdə, qorxudan söyləməyirlər. Fəqət məxfi sorduqda Zərgərli İlyas Əbdül oğlundan şikayət

edirlər və bu barədə bəndədən, qubernator həzrətlərinə yazıb dəfinə əlac etmək üçün təmənnə etmişdir və mən də onlara vədə vermişəm.

Məzkur qəryələrin məsafəsi biri-birindən uzaq olduğu üçün sabiq qayda ilə hər icmaya bir molla kifayət etmədiyi üçün mən də Gədi icmasına iki molla, Xızı icmasına üç molla, Əngilan, Koxanı üstə mülhəq, Xələnc, Fındığan, Zərgərli, Qalaşığı və Zarat icmasının hərəsinə bir molla təyin etmək niyyətinə olduğu-m[u] Məşixət İdarəsinə ittila verib təsdiqini xahiş etmişəm.

Bundan əlavə, polis məmurlarından bir para qüsurat [nöqsanlar] məsmu olarsa [eşidilsə], Balaxanı-Sabunçu polismeysteri bu barədə bir sərəncam çəkməlidir.

Bakı qazısı: Axund Əbdürrəhim

Hadizadə

Katib: Həsənağa Yusifxanlı

BİRİNCİ ZƏFƏR

Hələ tüfənglər atılmadan, toplar patlamadan birinci zəfərə nail olmağımızla Azərbaycan türk və islamlarını təbşir [müjdələməklə] və təbriklə özümüzü bəxtiyar ədd [hesab] edirik.

Bu zəfər diplomatik bir müharibənin nəticəsidir ki, hökumətimiz tərəfindən denikinlilərə qarşı elan edilmişdi.

Dağıstanı zəbt və Azərbaycana qarşı qorxulu bir vəziyyət ixtiyar etmiş olan Denikin macərası hökumətimizi bu qara təhlükəyə qarşı durmaq və təhlükəni üzərimizdən dəf etmək üçün kamali-gərmi ilə [tam qızgınlıqla] iş girişməyə və

qəhrəman ordumuzun süngüsü ilə bərabər qeyrətli əhalimizin hümmət və həmiyyətinə istinad edən diplomatik bir müharibə elanına məcbur etdi.

Bu müharibə, görünür, böyük bir usadlıq və məharətlə icra edilmiş ki, zəfər bizim tərəfdə oldu. Müttəfiqlər tərəfindən kömək və müzahirət [dəstək] görməkdə olan Denikin[in] eyni Müttəfiqlərdən ən nüfuzlu olan İngiltərə hökumətinin “Haqsız soxulmuş olduğun yerlərdən çəkil!” əmrini alarkən nə qədər təəccüb edəcəyini təsəvvür edin.

Denikin və həsrətkeşləri bundan mülahizə etsinlər ki, diplomatiyada onlara qələbə çalmış olan Azərbaycan top və tufəng müharibəsində dəxi onları məqhur və münhəzim [məhv edilmiş və məğlubiyyətə düşər] edər bilər.

Rus qaragüruhuna mənsub olanlar dəxi bir kərə bilməlidirlər ki, müstəbid Rusiyanı diriltmək və istiqlallarını elan etmiş olan millətləri təkrar qul və əsir etmək onların təsəvvür etdikləri kimi asan iş deyildir. Qan, can və mal bahası ilə alınmış olan bu istiqlal yüngüllüklə əldən verilməz. Dərədən-təpədən yığılmış, yalnız bir pula və paraya qulluq edən ruhsuz, məfkürəsiz bir taqım səfillərin əlinə silah verməklə onu ordu zənn edib də, istiqlal və azadlıqlarını can və başla mühafizə etmək və göz bəbəyi kimi saxlamaq əzmi ilə ruhən qəvi [güclü] və cismən mətin olan bir millət üzərinə yürütmək nə qədər məntiqsiz, nə dərəcə ağılsız bir təşəbbüsdür ki, bu kimi əməl ancaq denikinilərdən baş verə bilər!

Azərbaycan türklərinin müqəddəratını əlinə almış olan hökumətimizin bu zəfəri Denikin fəqərəsində [hadisəsində]

birinci – və ümid edirik ki, əbədi – bir zəfər isə, istiqlalımızı müdafiə yolunda ikinci böyük zəfərdir ki, bunlardan birincisi keçənki zabastovkanı [tətili] yatırtmaq və istiqlalımızı qırmızı təhlükədən qorumaq idi.

Bundan belə, Azərbaycan türk və islamı mütməinül-qəlb [arxayın] olub müqəddəratlarının, istiqlal və azadlıqlarının möhkəm və ümidli bir əldə olduğunu yəqin edirlər. Yəqin edib də, bu hökumətə əllərindən gələn qədər köməyi, əlbəttə, müzayiqə etməzlər [əsirgəməzlər]. Necə ki etməyirlər.

Şübhə etməməlidir ki, müdəbbir [tədbirli, ağıllı], səbat[lı] və əzmkar bir hökumət ilə ruhən diri və mənən qüvvətli olan bir millət maddən və cismən dəxi böyük və sarsılmaz bir qüvvətə malik olub da, heç bir vaxt ölməz və dünya durduqca yaşar.

Hacıbəyli Üzeyir

DENİKİN ORDUSUNUN İLK HƏZİMƏTİ

Denikin ordusunun Dağıstana qarşı açdığı hərbi və Azərbaycan istiqlalıyyəti əleyhində başladığı hücum ilk dəfə olaraq siyasi bir həzimətə [məğlubiyyətə] düşər oldu.

Denikin bu həziməti Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin istiqlalıyyət uğrunda silah və topa sarılıb düşməni qovmaq, düşmənin haydudca [quldurcasına] çıxışlarına qarşı müqabilə etmək üçün müsaid [əlverişli] bir zəmin verdiyi kimi, Böyük Avropa əfkari-ümumiyyəsinə [ictimaiyyətinə] də Qafqaziya cümhuriyyətlərinin

lehinə tövcih edə bilməsinə [yönəldə bilməsinə] də əmin bir vəsilə [vasitə] bəxş etməmişdir.

Denikin ordusu – Avropa dövlətləri və bilxassə [xüsusilə] İngiltərə üçün məlum olmuşdu ki – bir macəracu həyula [macərapərəst bir kabus] olaraq Qafqaziyanın istiqbal və müqəddəratına qarşı hərəkət edir. Təyini-müqəddərat etmiş və intizam və mədəniyyətpərvəranə idarələrlə sabiq Rusiyadan daha ziyadə hər tərəfin məhəbbət və hörmətini cəlb etmiş kiçik cümhuriyyətləri əzmək, kiçik cümhuriyyətlərin hər dürlü hüququna vəhşicə bir xatimə çəkməkdən ibarətdir.

Bizim əfkari-ümumiyyəimiz [ictimaiyyətimiz] bundan əvvəl pək haqlı olaraq ingilis siyasətinə qarşı ədəmi-məmnuniyyət [narazılıq] göstərmiş və ikiüzlü bir siyasətə qarşı bəzi protestolu təzahürat göstərmişdir. Fəqət əfkari-ümumiyyə onu da bilirdi ki, Azərbaycan türklüyünün bu qədər fədakarlıq, bu dərəcə qəhrəmanlıq göstərərək əldə etdiyi və əldə etdikdən sonra da ən mədəni bir millətə yaxışacaq bir surətdə mühafizəsinə çalışdığı istiqlalıyyəti Avropa dövlətləri kimi mədəni və bilxassə İngiltərə kimi durəndiş [uzaqgörən] bir dövlətin büsbütün hesabsız buraxması mümkün deyildir.

Mümkün deyildir, çünki bu gün Avropa dövlətləri və İngiltərə qarşısında canlı bir surətdə duran bir Azərbaycan[in] mövcudiyyəti ilə canı da, mövcudiyyəti də bir həyula və yırtıcılıqdan ibarət olan Denikin və bolşevik Rusiyası arasında dağlar qədər böyük bir fərq vardır.

Bu fərq ondadır ki, dünyanın vida etmək istədiyi silah gücünü Denikin təzədən ehyə etmək [diriltmək] istəyir, əl

çək-mək istədiyi təcavüzi bir hərbi [təcavüz- kar müharibəni] o Denikin təcrid etləyirdi [bərpa edirdi].

Böyük Avropa dövlətləri və məsələn, işte İngiltərə Qafqaziyada silahsız, gücsüz və ancaq siyasətlə apardığı bir işi kiçik Denikin qüvvətlə həll etmək sevdasına düşərsə, əlbəttə ki, hər tərəfdə düşər olacağı şey həzimət və məğlubiyyətdir. Bu nöqtəyi-nəzərlə London hökumətinin Qafqaziya hüdudlarını təyin edərək Denikinə də bir addım irəliyə atmaması haqqında verdiyi qərar Denikin və “Yedinaya Rossiya”çılar üçün, həm də bizim üçün bir həqiqəti havi bulunmaqdadır [bir həqiqəti ehtiva edir].

Denikinçilər və “Yedinaya Rossiya”çılar bilsinlər ki, əski Rusiyanı ehyə etmək fikiri bir nəzəriyyə olaraq qalır və heç bir vaxt da əməliyyata uymaz. Binaənileyh [ona görə], denikinçilər bihudə yerə həm özlərinin qanını tökməsinlər, həm də başqalarının hüsur və səadətlerini ixlal etməsinlər [pozmasınlar]. Çünki bunun nə axırı vardır, nə də müsbət və faydalı bir qayəsi.

Bizə gəlinə, bizim üçün bu vəziyyət zəttən məmul [gözlənilən, arzu edilən] idi. Əgər siyasiyyatda biz böylə bir qələbəyə nail olmasaydıq belə, hüdudlarımızda bəkləyən əsgərlərimiz, istiqlal və hürriyyətimiz uğrunda hazır bulunan yüz minlərcə Azərbaycan türkü Denikin ordusundan qəti bir qələbə və zəfər qazanmayınca və istiqlalıyyətimiz haqqında ciddi bir təminat almayınca yolundan dönməyəcək, əzmindən vaz keçməyəcəkdi.

Son tətillə əsnasında millətimizin ən kasıb və demokrat sinfinin göstərdiyi vətənpərvəranə təzahürat dəxi göstərir ki,

millətin əzmi, millətin qərarı qətidir:

– Ya istiqlal, ya ölüm!

İştə, o türk demokratiyasının haqlı olaraq çıxardığı səs bu gün Avropa dövlətinin ən böyüyü tərəfindən də müzahirət olunur [dəstəklənir]. O səsə, yaraşan bir cavabla müqabilə edilir. Digər tərəfdən, Dağıstan millətdeşlərimizin dəxi şimal kabusundan qurtulub da bizimlə bərabər yenidən ciddi bir surətdə hökuməti tənzim [nizamlamaq] və istiqlaliyyəti təhkim [möhkəmləndirmək] üçün əl-ələ verərək çalışmaqlığımıza sahə açılmış deməkdir. Hər nə olsa da, İngiltərə dövlətinin məlum qərarı gərək Dağıstan və gərək Azərbaycan haqqında mövcibi-məmnuniyyətdir [məmnuniyyət yaradır] deyə biləriz.

Ə. Həmdi [Qaraağazadə]

ZAQAFQAZIYANIN SƏRHƏDİ

Hökumətimizin siyasi müzəffəriyyəti

Cümə günü ayın 13-də səhər saat 11-də İngilis Komandanlığı tərəfindən Hökumət rəisi Nəsim bəy Yusifbəyli cənablarına yazılan rəsmi bir məktub cüzündə [məktubun bir hissəsi kimi] Zaqafqaziya-dakı İngilis Komandanlığı nümayəndəsi general Korinin bir təbliği ilə bir xəritə təslim edilmişdir. Bu xəritədə İngiltərə hökuməti-kraliyyəsi tərəfindən Zaqafqaziya cümhuriyyətləri ilə Denikin ordusu arasında bir xətti-fasil [ayırıcı xətt] (sərhəd) təyin edilmişdir. Bu sərhəd Qara dəniz sahilində Bzıb nəhrinin mənəsbindən başlayıb, bu nəhrdən şimala Suxum sərhədi, oradan şərqi doğru uzanıb Suxum, Kuttais, Tiflis və Dağıstan vilayətlərinin hü-

dudu, Petrovsk-Dağıstan dəmiryolunun 5 mil cənubunda vəqə [yerləşən] nöqtəyə çatır, oradan cənub-şərqi dönüb dəmiryola müvazi [paralel] bir xətlə 5 mil fasilədə [məsafədə] davam edib, Petrovsk-dan 5 mil aşağıda Kaspi dənizinə dayanır [dirənir].

İngiltərə hökumətinin qərarına görə, Denikin bu sərhəddən aşağıya qoşun göndərə bilməyəcək və Qafqaziya cümhuriyyətləri də bu sərhəddən yuxarıya keçməyəcəklərdir.

Bu surətlə bütün Dağıstan vilayəti Petrovsk həvalisindən [ətrafından] bir cüzü [bir hissəsi] müstəsna olmaq üzrə, Denikin ordusu tərəfindən tamamilə təxliyə edilməlidir.

Hökumət məhafilində [dairələrində] hökmfərma olan [hökm sürən] bir qənaətdə görə, 3-4 günün ərzində Dağıstan ərazisi Denikin ordusundan tamamilə boşalacaq, onun yerini isə Azərbaycan əsgərləri tutacaqdır.

İTALIYA HEYƏTİNİN TƏBRIKİ

Dün şəhərimizdə bulunan İtaliya heyəti-əsgəriyyəsi [hərbi heyəti] rəisi polkovnik Mişel tərəfindən Hökumət rəisi namına aşağıdakı təbrik məktubu alınmışdır:

Azərbaycan Cümhuriyyətinin hüdu-dunu təyin haqqında İngilis Komandanlığından aldığınız xoş xəbərdən dolayı Qafqaziyada bulunan İtaliya heyəti zabidləri namına zati-dövlətlərinə ərzi-təbrikat etməklə müftəxirəm [təbriklərimi bildirməklə iftixar edirəm].

Zati-dövlətlərinə məlumdur ki, İtaliya heyəti zabidləri Azərbaycan xalqının kəndi istiqlalını müdafiə üçün gördüyü ciddi tədbir və hazırlıqları nə qədər böyük bir maraqla təqib edir və bu məmləkət əhalisinin ruhlandığı hissiyyəti nə qədər dərk edir və anlayırlar.

Bilvəsilə [firsətdən istifadə edərək], ehtiramati-faiqəmin [böyük hörmətlərimin] qəbulunu rica eyləmə, əfəndim.

İtaliya heyəti rəisi: polkovnik Mişel

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İngiltərə Rusiya barəsində

Ordunun saxlanması barəsində smeta təqdim edərək Çörçill demişdir:

Mümkündür ki, yayın axırlarında İngiltərə qoşunları Rusiyadan geri dəvət edilsin. İngiltərə siyasətinin əsası böylədir ki, Rusiya ruslar tərəfindən xilas edilməlidir. Rusiya demokratik bir məmləkət olmalıdır.

İsveç sənəti [sənayesi]

Stokholmdan verilən xəbərlərə görə, kağız fabrikaları külli miqdarda kağız hazırlamışlar ki, bunları aparmağa yer yoxdur. Mexaniceski zavodlara sifariş gəlməyir. Parça toxuyan zavodlar qapanmaqdadır. Kimyəvi şeylər Amerika mallarından ucuzdur.

8 saatlıq iş

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Aşağı Palatada uzun müzakirədən sonra əmələlərin [fəhlələrin] 8 saatlıq işi barəsində

qanun qəbul edilmişdir. Həman gün qanun layihəsi Yuxarı Palataya idxal edilmişdir. Fəqət orada müzakirə edilib 70 səsə 40 səsə qarşı olaraq rədd edilmişdir. Bu münasibətlə Baş vəzir bəyan eyləmişdir ki, növbədə Yuxarı palatanın buraxılması məsələsi qoyulmuşdur.

Müttəfiqlər və Kolçak

Fransa Hökuməti Kolçakın cavabını son dərəcə məmnuniyyətbəxş ədd [hesab] edir. Kolçak Müttəfiqlərin bolşeviklərə zidd olan rus hökumətini təsdiq etmələri təklifini qəbul etmişdir. Fransa Hökuməti iki qeyd eyləmişdir. Bunların biri Məclisi-Müəssisan, digəri özlərini müstəqil elan edən rus oblastları haqqında. Məlum deyil ki, bu cavab Vilsonu razı salacaq, ya yox. Ola bilər ki, Vilson Kolçakın şərtlərini əvvəlki siyasətə qayıtmaq arzusu hesab etsin.

Kolçakın Müttəfiqlərə notası

Liondan xəbər verirlər ki, Kolçak Müttəfiqlərə təqdim etdiyi notada deyir ki, onun birinci məqsədi Məclisi-Müəssisan intixabatına şüru etməkdir [seçkilərinə başlamaqdır]. Müttəfiqlər Kolçaka təklif eyləmişdir ki, hərəqə yeni intixabat mümkün olmasa, 1917-ci ildə intixab edilən üzvlər dəvət edilsin. Kolçak buna zidd olaraq demişdir ki, 1917-ci ildə Məclisi-Müəssisan qeyri-adi bir surətdə intixab edilmişdir. Polşa məsələsi Kolçakın bəyanatına görə, müşküllük törətməyir. Polşanın istiqlaliyyəti qəbul edilmiş, sərhəd təyini məsələsi hər iki tərəfin rızası ilə həll edilir. Kolçak bəyan edir ki, Oktyabr inqilabından əvvələdək Rusiya hökumətinin olan borclarını təsdiq edir.

Kolçak nümayəndəsi Londonda

Londondan teleqraf edirlər ki, “Tayms” qəzetəsinin məlumatına görə, Kolçakın nümayəndəsi buraya varid olmuşdur [gəlmişdir].

Odessada fransız gəmiləri

Yekaterinodar - Novorossiyskdən xəbər verilir ki, Odessa iskləsinə [limanına] bir neçə fransız gəmiləri gəlmişdir. Şura Hökuməti paroxodların komandasından nə səbəbə gəldiklərini soruşmuşdur. Paroxod komandanı bu təklifi rədd edib demişdir ki, bu barədə heç bir cavab verə bilməzlər, çünki məsələ Fransız Komandanlığına aiddir.

Rusiya haqqında

Petroqrad - “Tayms” qəzetəsinin xüsusi teleqrafında denilir (bu teleqrafın başı alınmamışdır):

Mümkündür ki, bolşeviklər bizə mü kafat hazırlasınlar. Bu gün mən Şimali Rusiya general-qubernatoru [Yevgeni-Lüdviq Karloviç] Miller ilə görüşdüm. General dedi ki, Petroqrad və Moskvanı almaq üçün bizə müavinət ediniz və sonra biz bütün Rusiyanı bolşeviklərdən azad edəriz. Gəmiləri təmir edən ustaların təbliğatı bizə əngəl törədir. Bunlar Arxangelskdə bolşevizm olduqda məmur imişlər.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya əks-təklifinə cavab

İngiltərə mətbuatı xəbər verir ki, hələliyə hərçənd saziş hüsula gəlməmişsə də, Dörtlər Şurası bu günlərdə Almaniya

əks-təklifinə cavab hazırlayıb qurtaracaqdır. Zərərlərin verilməsi şəraitinin nə tövr dəyişiləcəyini xəbər verirlər. Məbləğ hələ müəyyən edilməyəcəkdir. Bu məsələyə baxan Beynəlmüttəfiq Komissiyon [Müttəfiqlərarası Komissiya] öz işini üç-dörd ay müddətində qurtaracaqdır. Bu barədə məzkur [deyilən] komisyona müəyyən ixtiyarlar verilmişdir. Bu qərar üzrə Almanıyanın zərərlər əvəzində verəcəyi məbləğ noyabr ayına qədər məlum olacaqdır. Bu yaxınlarda Vilson həman komisyona Amerika nümayəndəsini təyin edəcəkdir. Almaniya 4 maddənin güzəşt edilməsini tələb edir. Sülh müahidənaməsində [sazişində] bundan sonra imza edəcəyini şərt qoyur.

Həman maddələr bunlardır:

- 1) Yuxarı Sileziyada olan kömür mədənlərinin bir hissəsi Almaniya nəfinə [xeyrinə] olaraq təmin edilsin;
- 2) Zərərlərin verilməsini təyin edən komissiyon heyətinə Almaniya nümayəndəsi qəbul edilsin;
- 3) Almaniya hökuməti Cəmiyyəti-Əqvamda [Millətlər Cəmiyyətində] iştirak edən millətlər cümləsinə daxil edilsin;
- 4) Almaniya müstəmləkələrindən birinə mandat verilsin.

- Axırncı alınan xəbərlərə baxmayaraq, almanların cavabı hələ hazırlanmamışdır. Amerika nümayəndələrinin rəyinə görə, gələn həftə Müttəfiqlərin Almaniyaya cavabı verildikdə axırncı söz deyiləcəkdir.

Amerika nümayəndələrindən birinin dediyinə görə, Almaniyaya sülh müahidənaməsini [sazişini] imza etmək üçün az

bir vaxt veriləcəkdir. Fransa nümayəndələri böylə təsəvvür edirlər ki, hərgah 4 maddə üçün güzəşt olmasa, almanlar sülh müahidənaməsini imzadan imtina edəcəklərdir. Yəqin edildiyinə görə, bu maddələr haqqında güzəşt olmayacaqdır. Cəmiyyəti-Əqvam komitəsi Almanıyanın Cəmiyyəti-Əqvama daxil ediləcəyi müddətin azalmasını müzakirə etməkdən ötrü şənbə günü cəm olacaqdır.

Almanıyanın qərbi sərhədlərini təyinedici komissiyonun bu günlər iclası olacaqdır. Təsəvvür edildiyinə görə, müahidənamə ilə Yuxarı Sileziyanın Polşaya məxsus edilmiş hissəsi rəyi-amm [referendum] ilə Almaniyaya qaytarılacaqdır. Ancaq bu şərtlə ki, seçkilərə almanlar tərəfindən təzyiq edilməsin.

Ordu tərxisi

Sülh müahidənaməsi imza edilən kimi Reyndə olan işğal əsgərlərinin miqdarı azalacaqdır.

Lloyd Corc Almaniya haqqında

Londondan xəbər verirlər ki, Lloyd Corc Amyndə olan Uels firqəsi [diviziyası] əsgərlərinə müraciət edib demişdir ki:

Almanların izhar etdiklərinə [bildirdiklərinə] görə, sülh müahidənaməsini [sazişini] imza etməyəcəklərdir. Biz isə cavab verdik ki, siz gərək sülh müahidənaməsini imza edəsiniz. Hərgah siz onu Versalda imza etməsəniz də, Berlində imza edərsiniz. Biz güzəştdə bulunmaq xəyalında deyilik. Dünyanın gələcəyi o sülhdən asılıdır ki, biz onu imza etməyə məcbur etməliyiz. Hərgah sizin Berlin üzəri-

nə getməyiniz lazım olsa, hərgah sizin məzuniyyətiniz təbdil edilib [dəyişdirilib] Londona getməyiniz təxirə salınsa, biliniz ki, bir tək mən məsulam. Ona görə siz təqib ediniz ki, yazılmasına kömək etdiyiniz sənədə möhür qoyulsun.

Almanlar sülh haqqında

Almaniya nümayəndəsi Rantsau Versaldan çıxıb Berlində əzimet edərkən [gedərkən], Almaniya heyəti üzvlərini dəvət edib demişdir ki:

“Onlara deyiniz, hərgah sülh şəraiti [şərtləri] təbdil edilməsə [dəyişdirilməsə], mən Berlində onları imza etməkdən imtina edəcəyəm. Başqaları sülh müahidənaməsini [sazişini] imza etsələr də, mən heç vaxt imza etməmə.”

İngiltərə Sülh Şurası sədrinin protestosu

İngiltərə Sülh Şurasının sədri Çarlz Tredelyan “Mançester” qəzetəsində sülh şəraitinə qarşı etiraz etmişdir:

“Bu sülh müahidənaməsi [sazişi] müharibənin müvəqqəti surətdə dayandırılmasından başqa bir şey deyildir. Beynəlmiləl bir sülh aparatı kimi onu tələqqi etmək [qiymətləndirmək] olmaz. Beynəlmiləl demokratiya öylə bir sülhə ümidvar idi ki, o, Vilsonun 14 maddəsində müəyyən və aşkar göstərilirdi. İndiki sülh müahidənaməsinin böyük tənqida ehtiyacı vardır.”

Protestoda denilir ki:

“Cümhuri Almaniyaya [Almaniya Respublikasına] verilmək istənilən indiki sülh müahidənaməsini vücuda gətirmək olmaz. Saar hövzəsi barəsində olan qətnə-

mə öylə bir xətdir ki, onun mislini 18-71-ci ildə Prussiya eyləmişdi. Şərqi Prussiyanı ayırmaq, Dansiq barəsində olan siyasət almanların hissiyyəti-milliyətlərini təhqir edir. Mandat maskası altında müxtəlif surətdə ilhaqlar [birləşdirmələr] vardır. İlaq edilən, yaxud mandat altına al[ın]maq istənilən yerlərin istiqlaliyyəti var demək olmaz.”

Etiraz bu sözlərlə qurtarır:

“Heç kim inanmaz ki, bu sülh müahidənaməsi əbədlilik olacaqdır. Ona görə də bu müahidənamə hər bir demokrat və beynəlmiləliyyətçi tərəfindən rədd edilməlidir. Ola bilər ki, aclıq düşməni sülhnaməni imza etməyə vadar etsin. Fəqət beynəlmiləlçilər beynəlmiləl demokratiyaya istinad edərək bu müahidənamənin təbdil [dəyişdirilməsinə] və müzakirə edilməsinə çalışmalıdırlar.”

ŞİMALI QAFQAZIYADA

Silahlarını tərk etmək istəməyən kommunistlər (bolşeviklər) Verxni Urob hövzəsi tərəfinə sıxışdırılmışlardır. Bunların müxtəsər bir hissəsi Xristianski mövqif[in]dən [stansiyasından] çıxıb meşələrdə gizlənmişlərdir. İnquşistandan bolşevizm hərəkəti Kabardaya sirayət etmişdir [yayılmışdır]. Oraya kabardin bolşevikləri keçib üsyan qalxızmışlardır. Ona görə də rotmister Serebryakov cəza dəstələri təşkil etməyə başlamışdır. Çijok dairəsində Kovalenkonun təhti-idarəsində [idarəsi altında] bir dəstə qarətə başlamışdır. Bu dəstəni məhv etməyə dəstələr göndərilmişdir.

QROZNIDA YANGIN

Qroznı neft mədənlərində vəqə olan axırıncı yangınlardan 55-56 nömrəli vişkalar [buruqlar] yanıbmışdır. Xəsarət 10 milyon manatadəkdir.

DENIKIN ORDUSU HAQQINDA

Dağıstandan gəlmiş və etibara məzhər olan bir zətin [etibarlı bir şəxs] rəvayətinə görə, Denikin ordusu qayət nizam-sız bir haldadır. Petrovskdan Azərbaycan sərhədində onların miqdarı 600 nəfərdən ziyadə deyildir. Dabravolların [kəndlülərin] miqdarının artmasına şimalda olan bolşeviklər mane olurlar.

Azərbaycan əleyhinə hərbi hərəkətdə bulunmaq onlar üçün əbədən mümkün deyildir. Çünki, əvvəla, onlar azdırlar, intizamsızdırlar; saniyə [ikincisi], cənub tərəfindən onlara bolşevik xətrəsi [təhlükəsi] vardır.

Buna görə də dabravolların dostları tərəfindən buraxılan həyəcanlı xəbərləri mübaligəli sanmalıdır.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

– Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] Maarif naziri müavini təyini haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Şahsüvarovu Maarif naziri və Ədyan [Dini Etiqad] naziri müavinliyinə təyinlə nazirlik vəzifəsinin ifasını ona mühəvvəl etməli [tapşırılmalı].

– Maliyyə nazirinin spirt və istehsalatı [spirt və spirt məhsulları] aksizini artırmaq

haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

– Maliyyə nazirinin aksizsiz təcili və rəhn qəbulu haqqındakı nizamnamənin dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

– Maliyyə nazirinin Bakının mədəni dəvairindəki [dairələrindəki] fəhlələrin müs-kirata [spirtli içkilərə] alışması önünə almaq üçün tədabiri [tədbirləri] haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

– Rəisi-vükəlanın Məclisi-Məbusanın qətnaməsi üzrə dövləti mühafizə [dövlət mühafizəsi] təşkili haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) Dövləti mühafizədən ötrü təşkil ediləcək heyət “Dövləti Mühafizə Komitəsi” namı [adı] ilə təsmiyə edilsin [adlandırılınsın].

2) Dövləti Mühafizə Komitəsi 5 nəfərdən mürəkkəb olur: Rəisi-vükəla, Hərbiyyə naziri, Türuq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri, Xariciyyə naziri və Ədliyyə naziri.

Qeyd:

a) İclasın qanuni olması üçün həmin 5 zəvatdan [şəxsdən] 3-ü isbatı-vücut [iş-tirak] etməlidirlər (kvorum).

b) Sədr özü isbatı-vücut etmədikdə, o, öz vəzifəsini xahişi üzrə [öz istəyinə görə] bir nəfər üzvə həvalə edir.

“DƏRBƏND – DƏMİR QAPI”

Dağıstanda vəqə olan son hadisələr nəticəsində çar həsrətkeşlərinin qara qüvvəsi Dərbəndə kimi gəldi. Bu münasibətlə Azərbaycan xalqının, Azərbaycan türklərinin Parlamanından tutub Hökumətinə və firqələrinə qədər nə kimi həyəcan içinə düşdüləri hamıya bəllidir.

Hökumətimiz tərəfindən görülmə tədbirlərə cavabən Denikin nümayəndələri əvvəlcə inandırılmışlardı ki, könlüllər Dərbənddən cənuba keçməyəcəklər. Sonralar isə Qızılburun - Zaqatalanı son bir xətt nişan vermək istəmişlərdi. Bununla da Denikin ordusu paytaxtımızın can damarı Şollar suyunu əlinə almaq və şimalda Dərbənddən bu yana heç bir möhkəm qalaya malik olmayan Cümhuriyyətimizi təhdid altında saxlamaq istədiyi gizli deyildir. Odur ki, Denikin ordusunun nümayəndələrinə “Könlüllü ordusu Dağıstandan çıxmasa, Azərbaycan özünü rahat hiss etməyəcəkdir” deyərək Rəisi-vükəla həzrətləri tərəfindən cavab verilmişdi.

Doğrudan da, bu böylədir. Qafqaziyanın əhvali-coğrafiyyasına az-çox bələd olanlar bunu təsdiq edərlər ki, Dağıstan, xüsusən Dərbənd, Azərbaycanın son istehkamıdır. Dərbənddə oturanlar istədikləri vaxt Azərbaycanı təhdid altına ala bilərlər. Və Qafqaziya tarixi ilə aşına olanlar da bilirlər ki, Dərbəndin durduğu yer Cənubi Qafqaziya və Yaxın Asiya ilə Şimali Qafqaziya və Şərqi Avropanı birləşdirən dar bir düzəngahın üstündədir. Həzrəti İsanın təvəllüdündən neçə əsr irəlindən bu vaxta kimi bu yer millətlərin güzərgahı olubdur.

Hindistana sığmayan millətlər indiki İran və Azərbaycan təriqi [yolu] ilə gəlmiş və Dərbənd yolu ilə Kaspi kənarı ilə Avropaya keçmişdir. Həmçinin Xita-Altay [Çin-Altay] tərəflərindən çıxıb Ural təriqi ilə Şərqi Avropaya dolan millətlərin də cənuba doğru dönən qismi bu yol ilə Azərbaycan və Anadoluya dola bilmişdir. Sonra yenə İsadən qabaq məşhur İskəndəri-Rumi İranı fəth etdikdən sonra vilayətini, şimalı tutmuş vəhşilərdən mühafizə üçün, rəvayətə görə, Dərbəndi bina etmişdir.

İsanın təvəllüdündən 5-6 əsr sonra Şərqi Avropanı bürüyən türk tayfaları buradan cənuba, İrana, Ruma və başqalarına hücum edərdilər. Türk tayfalarından ən məşhuru və həm də əsrinin ən mədəni bir xaqanlığını qura bilən xəzərlər Cənubi Rusiyanı istila etmiş, Şimali Qafqazıyanı Dərbəndə kimi tutmuşlardı. O vaxt iranilər Dərbəndi, xəzərlər də indiki Şamilqala, sabiqdə Petrovsk adlanan o vaxtın Səməndərini təhkim edirdilər [möhkəmləndirirdilər]. Böylə ki, xəzərlər Azərbaycan və Cənubi Qafqaziya hakimi olmaq üçün mütləqə əvvəl Dərbəndi tutur, bərkidir, sonra cənuba keçməyə başlayırdı. Eyni surətdə də İran hökuməti Azərbaycanı və İranı mühafizə üçün Dərbəndi zəbt və əldə saxlamağa çalışırlardı. Hətta bu şəhəri əldə saxlamağa hər iki tərəf olmanın hiylələrə müraciət edirmişlər.

7-ci əsrlərdə Dərbəndi almış, Azərbaycanı sərəsər, Gürcüstan, Ermənistan və İranı İraqa kimi bürümüş Xəzər türklərini bu yerlərdən çıxarmağa ərəb orduları gəlməyə başladılar. Ərəbistandan gələn əmrlər hamısı “Azərbaycanı təmin

üçün Dərbəndi əldə saxlamağa səy ediniz” deyirdi.

Dərbəndin, ya Dəmir qapının tutduğu sövqülceyş [strateji] mövqe sayəsində idi ki, xəzərlər bir çox müddət aləmi kəndilərinə tabe etmiş ərəb ordusu ilə çarpışa bildilər və sonralar ərəblər Dərbəndi aldılarsa da, daha yuxarı gedə bilmədilər. Dərbəndin mövqeyi hər b və sövqülceyş nöqtəyi-nəzərinə o qədər əhəmiyyətli idi ki, ərəb əmirləri, o cümlədən xəlifə Harun ər-Rəşid belə buranı ziyarət etmişdi. Rəvayətlərə görə, Harun ər-Rəşidin bir oğlu əlan [indi] Dərbənddə dəfn olunmuşdur.

Dərbənd – Zaqafqaziyanın və Azərbaycanın açarındır. Doğrudan da, tarixdə səhv olmayaraq Dərbəndin tutduğu yerə Kaspi qapısı, Dəmir qapı, Babül-əbvab [Qapılar qapısı] deyər söyləyirlər. Guya burada, bu dar yolda hakim olanlar bir dəmir qapı qayırmış və bununla əbədi olaraq Cənubi Qafqazıyanı mühafizə və müdafiəyə müvəffəq olmuşdur. Əgər bu, tarixdə olmamışdırsa da, Dərbənd, Dəmir qapı, Kaspi qapıları kimi adlar ancaq coğrafiya nöqtəyi-nəzərinə söylənməmiş, inanalım ki, dəmir qapı olmasa da, dəmir hasar vasitəsilə bu yerdən Azərbaycanı təmin etmək mümkündür. Təbiidir, indi dəniz, hava müxabirətinin [rabitəsinin] tərəqqi etdiyi bir zamanda quru yolunun, dəmir qapıların o qədər də əhəmiyyəti yoxdur. Lakin bununla bərabər, Dərbəndi möhkəm saxlamış bir hökumət özündən dəfələrlə artıq qüvvəyə müqabilə edə bilər.

Bu gün İranın şimalı, Gürcüstan, Ermənistanı və Yaxın Asiyayı qurudan şif-

mal ilə, Avropanın şərqini ilə məbut edən [bağlayan] yol Dərbənd keçidindən, Dəmir qapıdan keçir, gedir. Bu qədər sövqülceyş əhəmiyyətdən əlavə bunu da deməliyiz ki, Dərbənd və nahiyyəsi Azərbaycan türkləri ilə məskundur. Dilləri, adətləri, mətbuatları, ədəbiyyatları eyni Azərbaycan türkcəsi ilədir. Bütün bunlar Dərbəndin Azərbaycan üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu isbat edir. Əgər biz də İskəndəri-Rumi kimi, Qubad, Nuşirəvan, Xəzər qaanları və ərəb xəlifələri kimi Dərbəndin strateji (sövqülceyş) əhəmiyyətini anlamasaq, Azərbaycanımızı şimaldan daimi bir təhlükə altında bulundurmuş olarıq və məmləkətimizi həmişəlik bir zərbəyə və hücumla məruz qoyarıq deməkdir.

Vətənimizin dəmiq qapısı olan Dərbənddə ancaq Dağıstan kimi dost və həmdin bir hökumətin olması bizi sakit və rahat buraxa bilər. Denikin kimi qara fikirli, müstəbid bir generalın orada bulunması bizi həmişə qorxu və həyəcan altında saxlamalıdır.

Məhəmmədzadə Mirzəbala

DAMARLARIMIZDA QAN VARDIR!

Uzun illərdən bəri məzlum türk irqinin qan və kəmiqləri [sümükləri] üzərində səltənət quran çarizm bütün həşəmət və daratı [ehtişam və dəbdəbəsi] ilə, bütün amal və istiqbalı ilə yıxıldı. İrqi qimin yeni bir tarixi doğdu. Fəqət, ey sevgili millət, çarizmin ənqazı [tör-töküntüləri] əski

binayi-səltənəti [səltənət binasını] yəni-dən qurmaq, sənin məsum boynuna yənidən qara həlqələr keçirmək istəyir.

Yaşadığımız zamanlar sən tarixinin ən yarıq səhifələridir. Lakin unutma ki, sən bilxassə qəhr çəkmək, fəlakət görmək və əziyyət dadmaq üçün dünyaya gəlmiş bir nəsilənsən. Və əsla məyus olmazsan. Əsasən, bu qəhrlərə təhəmmülün [dözümün], şübhəsiz, sərbəst və vəqur [vüqarlı] yaşamaq istədiyin üçündür.

* * *

İstiqlalımız bahar günəşinin ilk şüaları altında açılan və şimdi soyuq, dondurucu ruzigarlara məruz qalan tumurcuqlara bənzəyir. Biz də düşməne ilk əvvəl hücum edəcək, ilk qurşunlara köks gərəcəkdir nəfərlərimiz. Vəzifəmiz bayrağımızı əlimizə alaraq irəliləmək, çünki zəfər rayı [bayraq] irəlidedir!

Biz fəxr və şərəflə ölərsək, millət üçün can vermiş olmaq təsəllisi, ruhlarımızı müəbbədən təziz edəcək [əbədi olaraq şərəfləndirəcək]. Bizdən sonra gələcək nəsil məzarlarımız qarşısında hörmətlə əyləcəklər və bizi təqdis edəcəklərdir [müqəddəsələndirəcəklər].

Rus-japon [yapon] müharibəsi [ndə] Port-Artur qalasına hücum edən japonların yalnız bir eşqi vardı – ölmək! Və vətən yolunda at və kəmiqdən ibarət vücudlarını dəmirdən, çəlikdən toplara ərz etdilər, müqəddəs ölümə atıldılar. Nəhayət, şan və şərəf behiştinin qapıları ilə bərabər, Port-Arturun zəbtə imkansız bürcələri də onların önündə açıldı.

Hələ bizim varlığımız önündə müs-təhzi [istehzal] bir təbəssümlə sırtan [irışən], hələ bizi kölə etmək istəyənlərə ildırımlar yağdıraraq hayqıralım ki, biz dün doğduq, istiqlalın atəşin şərbətini gülrəng qədəhlərdən daha dün içən ağzımız bu gün torpaqla dolammaz!

Əvət, dün doğmuşduq, bu gün məzarımızı qazırlar. Həfr edən [qazan] əlləri qıracağız. Günəş altında kəndimizə layiq mövqeyi təmin üçün hər şeyi yapacağız. Bunun üçün damarlarımızda daşmaq ehtiyacı ilə quduran qüvvətli qan var.

Bir milləti ən əqur təərrüzlərdən [azğın hücumlardan], ən amansız təxriblərdən saxlayan nə “Krupp” topları, nə təy-yarələr və nə zirehlilərdir. Ancaq qudu-ran qan, quduran qandır.

Öldürülən qardaşlarımızın yekuni-müdhişi, qırılan nüfuz və şərəfimiz, pay-mal edilən [tapdalanan] heysiyyətimiz artıq əl verir!

Şimdi istiqlalımız üçün qəlbimizdə alovlanmış bir eşq və düşmənlərimizə əbədi bir kin və xüsumətlə [ədavətlə] büt-ün maddiyyət və mənəviyyətimiz bəsi-rətkar və müdəbbir [uzaqqörən və tədbirli] bir hökumətin işarəti ilə bir dinamit kimi patlamalıdır!..

Həsən M. oğlu

EKSPRESS TEATROSU

Bu gün proqramdan əlavə olaraq, Bakıda 28 Mayda olan Azərbaycan istiq-lalının sənəyi-dövriyyəsi [ildönümü] mü-nasibətilə edilən şənliklərdə alınan şə-killər göstərilir.

CAVANLARIMIZA

Minlər salam olsun sizə ey millətin gənc ərləri!

Ey bu vətən gülzarının qönçə, müət-tər gülləri.

Əhsən sizə! Səd mərhəbə! Türkün qo-çaq əsgərləri.

Etsin mübarək sizlərə Tanrım bu zən-gin yerləri,

Ormanları, deryaları, məxzənləri, mə-dənləri.

Ən bir müqəddəs kəlmədir: sayğı, sı-ra, qanun, yasa.

Türkün elində işlənir bu kəlmələr baş-dan-başa.

Türk elləri bilməz nədir zəngin, xoca, bəy, xan, paşa,

Əsgər doğulmuş cümləsi, bir böylə millət min yaşa!

Türk oğlu sevməz qorxağı, yurda qa-çan ərzəlləri!

“Əl-hərbü xud’ə” söyləmiş, oğlum, nə-biyyi-mötəmə, n,

Bu elmi təhsil et, çalış ol hərbin ada-bın bilən.

Səndən mədədlər bəkləyir bu ölkə, bu öksüz vətən.

İndi özün bir fikr elə – şıq əlbisə, ya-xud kəfən?

Ölməkmi, qalmaqmı, rəva, məhv olsa türkün yerləri?!

Vəqti-zərurətdə gedər əsgər təmiz vicdan ilə,

Əldə silahı hər b edər sarsılmayan iman ilə,

İcab edərsə, can verər, millət yolunda şan ilə,

İştə, igidlik böylədir, qanun ilə, Quran ilə.

Quranda çoxdur Tanrının bu barədə ayətləri.

Sizlərsiniz düşmənlərə bir qəl’ə, bür-ci-ahənin,

Sizlərsiniz islam üçün haris, kömək, səddi-mətin.

Qoğmaq, vuruşmaq irsdir bizlərdə, ey əsgər, yaqin,

Türk əsgəri dava günü qaçmaz, qaçırdar düşmənin.

Çıxmaz, çıxardar ölkədən qasibləri, xainləri!

Sancağınızda qeyd olub mərdanəlik, fəthü-zəfər!

Parlaqdır istiqbalımız, söylər o kəskin süngülər.

Toplar zəbani-hal ilə söylər: Cavanlar, baxəbər!

Millət gərək əsgər ola, əsgər hamı, söz müxtəsər!

Yoxsa zəmanə məhv edər acizləri, tən-bəlləri.

Hacı Səlim Səyyah

AXIRIN FİKİR ETMƏYƏN AQİL DEYİL, DİVANƏDİR!

Rusların Qafqazdakı yüzillik hökmran-lığı iki cəhətdən biz müsəlmanları qon-şularımızdan geri saxladı: əvvəla, rus iş-kollarına rəğbətsizlik və ikincisi də, əs-gərlik vəzifəsini qəbul etməmək. Burada bəziləri istibdadı və bəziləri də müsəl-man ruhanilərini müttəhim edirlərsə də,

məncə, məsələlərdə hər iki tərəf günah-kardır. Ancaq bais kim olursa olsun, yü-zillik hərəkəti ilə Azərbaycan türklərinə böyük uçurumlar hazırlamışdır: höku-mət müəssisələrinə yarar yüz minlərcə türk oxumuş və ziyalıları olmadığı halda, bir çox mühüm məmurluqları əcnəbi oxu-muşlarına həvalə edirik, hərçənd bunla-rın da sədaqətinə tamamən etibar et-mək olmaz. Bainhəmə [bununla belə], ye-nə bu gün əcnəbilərə möhtacız, çünki oxumuşlarımız azdır.

Həmçinin, 30 ildən artıq gözlərimizin önündə qonşularımız əsgərlik vəzifələ-rini öyrəndilər. Saldatlardan general-la-rına qədər hər mənəbə hazır oldular. Biz bunlara tamaşaçı və yabançı kəsildik. Sevindik ki, bizdən əsgər naloqu alıb uşaqlarımızı saldat aparmayırlar! Bunun da nəticəsi hamıya məlum olmuşdur. Qonşularımızın təcavüzlərinə qarşı ni-zami əsgərlərimiz olmadığı cəhətə Mart hadisəti kimi bəzi vaxt mütəəssif [təəs-süflü] hallar, macəralar başımıza gəlir. Bə-rəkət versin ki, böylə ağır böhranların qarşısında millətimiz çaşmayıb, bir çox şühəda [şəhidlər] və tələfatın bahasına, qəsb olunmuş hüququnu geri qaytarır.

Köhnə hökumətdən əsgərlik bizə irs qalmış olsaydı, yaqin ki, bir bu qədər müsəlman kəndləri talan və qarətə girif-tar olmazdı. Hələ sairələrin gələcəkdə ya-pa biləcək təcavüzlərinə qarşı yenə mü-həyya [hazır] orduya ehtiyacımız vardır ki, avam təbiri ilə “iki daşın arasında” ha-zır etməliyiz. Ordumuz sairələrin haqqını qəsb etmək üçün deyil, fəqət məhz mil-lətimizi və vətənimizi müdafiə etmək üçün lazımdır. Müdafiəçilik haqqı şər’ən [qanunən; şəriətə görə] və təbiətən hamı

üçün borcdur. Yer üzündə öylə heyvan yaradılmamışdır ki, onun müdafiə hissi olmasın.

Difa [müdafiə] məsələsinə gəldikdə, bu şər’ən hamı üçün vacibdir. İstər qoca olsun, istər cavan. Xəvasından avamına qədər [seçilmişlərdən, yüksək təbəqədən qara camaata qədər], qadın-erkekli hamı dinini, millətini və vətəni müdafiə etməyə Allah hüsurunda və vicdan qarşısında haqlıdır. İştə, bunun nəticəsidir ki, bir ovuc ləzgilərin difası ilə Şeyx Şamil həzrətləri Dağıstanı əlli illərcə dünyanın ən qəvi [qüvvətli] millətlərin[in] təcavüzündən saxlaya bildi. Miqdarda azərbaycanlılardan neçə dəfə az ləzgilərin əlli illik difası bizlərə gərək ibrət dərsi olsun. İki milyon camaat difaya qurşanarsa, bunun öhdəsindən heç bir düşmən gələ bilməz. Səlibi-əhmər vəqəələrində [Səlib yürüşlərində] də bunu sübut edəcək dəlillər az deyil. Xülasə, hanki bir millətdə difa məsələsi varsa, o millət qiyamətə qədər tələf olmaz.

Dini-islamın az bir vaxtda yer üzünə intişarı [yayılması] əsgərlik əsası ilə bərpa edilmişdir. Xəlifə və səhabələrdən başlayaraq adi ərəblərə qədər hamısı din və millət yolunda qılınc vururdular. Səhabə və kübarın [əsilzadələrin] uşaqları at minmək, ox atmaq, o vaxtın əsgəri təlimləri ilə məşğul olurdular. Ərəblərin cihadı o qədər şövq və həvəsləri vardı ki, qılınc və sair yaraqlarını həmişə yanlarında saxladılar. Xəlifənin cihad əmrini eşitdikləri mövqedən mənzillərinə dönməyərək, birbaşa cihad meydanına tərəf yürürdülər. Xəlifə xütbəsini minbərdən söyləyərək qılıncını özünə dayaq verirdi. Tariximizi bir dəfə diqqətlə vərəqləyin də,

böylə ibrətnüma vəqələri [ibrətamiz hadisələri] on minlərcə nəzərinizə alınız.

Bugünkü Azərbaycanın əsgərlik ehtiyacı hər bir ehtiyacdən ələmdir. Sərhədlərimizdə yaşayan qonşularımızın müntəzəm və təlimli qoşunları olduqları halda, biz türklərdəki xudadadi [Allah vergisi] şücaət və qeyrətə ümidvar qala bilmərik. Millətin fitri şücaəti nə payədə olur-olsun, əsgəri [hərbi] təlimi olmasa, nöqsan gətirər.

Hərgah millətimizi və millətimizin hakimiyyətini saxlamaq istərsək, kamalişövq və zövqlə əsgərliyi qəbul etməliyiz. Buna ikinci bir çarə yoxdur. Bir bu qədər başımıza gəlmiş bəlalər məgər əsgərsizliyimizin bəlası deyildimi?

Mart hadisəti, Şirvan talanı, Qarabağ və İrəvan mahallarındakı dağılmış kəndlərin bu hala düşməsinə bəis təcavüzlərə müqabil dura biləcək nizami əsgərlərimizin yoxluğu. Bundan sonra da müntəzəm ordumuz olmazsa, yaqın ki, sair yerlərimizi də və bəlkə, tamam müqəddəratımızı qaib etmiş olarıq.

Əsgərlikdən bu gün fərar edənlər yərin düşmənlərin qapısında nökrlik kimi alçaq və dənə [rəzil, təhqiramiz] vəzifələri də görməyəcəklər. Bu gün Azərbaycanın hakimiyyətinə istinadən övladımız ağılıq edirlər. Bugünkü ağılığı sabahkı nökrçiliyə təşxis verməyən [dəyişmək istəməyən] cavanlarımız öz riza və həvəsi ilə əsgərliyi qəbul etməlidirlər. Namusu və çarəsi olan zəvat [şəxslər] əsgərlikdən qaçmazlar. Çünki başı açıq qalmış ana və bacıların namusunu ancaq nizami əsgərlərimiz mühafizə edə bilərlər.

Bu gün oğlanlarını əsgərlikdən gizlədən atalar sabah arvad və uşaqlarının

ismətini qaib edəcəklər. İndi diqqət olunsun ki, oğlunun iki illik əsgərliyini əhlü-əyalının [ailəsinin, arvad-uşağının] namusuna satan atalar nə böyük rəzalət qarşısında bulunurlar.

Hər əsgərliyə gedən həlak olmaz. Təsadüfən həlak olarsa, şühəda zümrəsinə daxil olub, vətənin və millətin namusunu öz pak qanı ilə mühafizə etmiş olar. Əlbəttə, fərar edənləri vaxtilə tutub itaətə gətirəcəklər. Ancaq bunlar bir qədər mülahizə etsinlər [fikirləşsinlər] ki, sabahkı şəmatətə [məzəmmətə] hədəf olmasınlar:

“Axırın fikir etməyən aqıl deyil, divanədir.”

Fərhad Ağazadə

PROTESTO NÜMAYİŞLƏRİ

Sağagün həziranın [iyunun] 13-də şəhərdə təntənəli surətdə protesto nümayişləri icra edilib, bir çox yerlərdə mitinqlər vəqə oldu. Mədən dairələrində ümum müsəlman əmələləri birgünlük tətillə elan edərək, böyük dəstələrlə nizam və asayiş üzrə şəhərə gəlmişlərdi. Bir çox qeyri-müsəlman əmələləri dəxi protesto nümayişlərində iştirak edirlərdi.

Saat 12 radələrində ümumi mədən dairəsindən əmələlər dəstələrlə Hürriyyət meydanına cəm olub, burada böyük bir mitinq vəqə olmuşdur. Hürriyyət meydanında Azərbaycan milli bayraqları ilə al bayraqlar təməvvüc edirlərdi [dalğalanırdı].

Mitinq ittiqaqla rəyasətə seçilən Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları açaraq, böyük bir nitq ilə Şimali Qafqaziya

və Dağıstanı işğal edib indi üzərimizə qəsd edən Denikin qara qüvvəsi haqqında və bu münasibətlə bu gün tərtib edilmiş olan protesto nümayişlərinin nədən ibarət olduğu barəsində müfəssəl surətdə məlumat vermişdir. Əhməd bəy Pepinov, Dağıstan nümayəndəsi Amisayev, Cavad Məlik-Yeqanov, Rzaqulu, Yunis, bir çox qeyri natiqlər dəxi nitq söyləyib, axırda Denikin qüvvəsi ilə və Azərbaycan içərisində onun tərəfdarları ilə ciddi surətdə mübarizə edilməsini hökumətdən tələb etmək məzmununda bir qətnamə çıxarılmışdır.

Mitinqdən sonra nümayişçilər həman nizam və asayiş üzrə aram və ahəstə qədəmlərlə Birjevoy, Baryatinski, Olqinski və Naberejni küçələrlə Hökumət dairəsi qarşısına gəlmişlərdi.

Bir qədərdən sonra Hökumət binası qarşısı on minlərlə camaat ilə dolub, bayraqlar təməvvüc edirlərdi.

Hökumət əzaları [üzvləri], Parlaman məbusları və bir çox ali sahibi-mənsəb şəxslər binanın balkonlarına cəm olub böyük demokratiyanın əzim [əzəmətli] bir kütləsini seyr edirlərdi. Nəhayət, Hökumət rəisi Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətləri balkona çıxdıqda camaat gurultulu alqışlar və “yaşasın” sədaları ilə onu qarşıladılar.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları Hürriyyət meydanında qəbul olunan qətnaməni oxuyub və hökumətin ağır günlərdə nə kimi fəaliyyətdə bulunduğunu camaat namından bilmək istəmiş və camaat “tələb edirik” deyərək təsdiq etmişdir. Hökumət rəisi Yusifbəyli həzrətləri böyük bir nitqlə camaatın böylə mərdanəlik göstərərək kəndi istiqlalıyyətini var

qüvvəsi ilə müdafiə edəcəyinə nəhayət-də məmnun olduğunu bəyanla onu təbrik etmiş və camaatın, ələlxüsüs əmələlərin bu dərəcə huşyar [ayıq-sayıq] olduğuna ta əvvəldən şübhə etmədiyini söyləmişdir. Yusifbəyli həzrətlərinin hər bir kəlməsini camaat diqqətlə dinləyib və “ura”, “yaşasın” sədələri ilə alqışlamışlardır.

Sonra rəis həzrətləri bir gün əvvəl İngiltərə Komandanlığından almış olduğu rəsmi məktubu oxumuş və məlum etmişdir ki, Londondan alınan əmr mövcubincə [əmrə görə], Denikin ordusu 3-5 gün ərzində Dağıstandan çıxacaqdır. Və bu məktubla bərabər bir də xəritə göstərmişdir ki, o xəritədə Dağıstanın Zaqafqaziya və Azərbaycan tərəfdə qaldığı göstərilir. Həmin xəritədə göstərilən xətt Londondan alınan əmr üzrə Könüllü ordu ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti arasında sərhəd olaraq qalır. Şimali Zaqafqaziya isə hələlik Könüllü orduda qalır. Ancaq Petrovsk iskaləsi müvəqqəti olaraq İngiltərə Komandanlığı və Denikin ordusu ixtiyarında qalır ki, bunu da axırda boşlayacaqdır.

Rəisi-vükəladan sonra Məsai naziri [Aslan bəy] Səfikürdlü rus dilində bir nitq söyləyib Rəisi-vüzəranın verdiyi xəbərini təsdiq və ümum demokratiyanı birliyə dəvət etmişdir. Bundan sonra bir neçə nətiqlər söz söyləyib, demokratiyanın bir nəfərə kimi Denikin ordusu ilə çarpışmağa hazır olduğunu və can fəda edəcəyini vəd və yəmin etmişlərdir.

Buradan dəstələr İngiltərə ərkanihərb [qərargah] idarəsi qarşısına gəlib uca səslərlə “Yaşasın Azərbaycan”, “Yox olsun Denikin”, “Var olsun ingilis demok-

ratıyası” demişlərdir. Burada İbrahim Əbi-lov türkca bir nitq söyləyib, əmələlərin Azərbaycan istiqlaliyyətini saxlamağa qanları ilə hazır olduqlarını Komandanlığa bəyan etmişdir.

Buradan dəstələr həman nizam və qayda üzrə Nikolayevski küçə ilə Parlaman qarşısına gəlmişlərdir. Burada dəxi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənablarının sədarəti ilə böyük bir mitinq vəqə olub, Gəncə demokratiyası namından Fərzixanov Gəncə əmələ və kəndlilərinin Azərbaycan istiqlaliyyətini son nəfəslərinə qədər müdafiə və mühafizə edəcəklərini bildirmişdir. Sonra Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavət” tərəfindən Piri Mürsəlzadə Azərbaycan demokratiyasının bu gün şənlik və tamaşa üçün deyil, kəndi istiqlaliyyəti yolunda bir mücahid, bir mübariz kimi və onun üçün şəhid olmağa hazırlığını göstərməyə gəldiyini söyləmiş və demişdir ki, “Müsavət” demokratiyanı bir çoxlarının dediyi kimi keçən il Mart mübarizəsinə dəvət etməyib və ona səbəb olmamışdır. İndi isə həman firqə üçrəngli bayrağı ilə öz rəisləri başda olmaq üzrə ümum Azərbaycan demokratiyasını mübarizəyə və istiqlaliyyətin müdafiəsinə dəvət edir.

Bundan sonra “Hümmət” namından Ağazadə, iştirakiyyunlar [sosialistlər] tərəfindən Qoqəberidze, Suraxanı əmələləri namından Əflatun, Bibiheybət əmələləri tərəfindən Hüseyn əfəndi Müzəffərov və bir çoxları nitqlər söyləmiş və nəhayət, Parlaman rəisi doktor Həsən bəy Ağayev cənabları camaata müraciətən böyük bir nitq ilə demokratiyanın [xalqın] böylə mütəşəkkil bir surətdə kəndi istiqlaliyyəti uğrunda fədakarlığa hazır olduğunu

görüb nəhayət dərəcə məmnun olduğunu bəyanla, Parlaman camaatın olub və camaatın tələbi Parlamanın tələbi olduğunu göstərərək, onun tərəfindən Hökumətə müraciət və mübarizəyə hazırlanmasını tələb etmiş olduğunu göstərmişdir.

Bundan sonra bir çox nətiqlər dəxi türk və rus dillərində nitqlər söyləyib, axırda Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənabları nəhayətdə atəşin və hərərətli bir nitq ilə demokratiyanın bu gün göstərmiş olduğu əzm və səbatı ilə heç bir qüvvənin Azərbaycan istiqlaliyyətinə malik olamayacağı ümidini izhar və “Var olsun demokratiya” deyərək məclisi qapamışdır.

Buradan dəstələr Fəhlə Klubu qarşısına gəlib, orada bir neçə nətiqlər nitq söylədikdən sonra, dəstələr mədənlərə doğru hərəkət etmişlərdir. Dəstələrlə bərabər bütün gün ərzində könüllü ehtiyat dəstələri dəxi kəndi zabitləri təhti-komandasında [komandanlığı altında] olaraq bayraqları ilə gəzməkdə idilər. Hamısından artıq diqqəti cəlb edən Dağıstan könüllü dəstəsi, Dağıstanın səkkizguşəli, bir çox ulduzlu bayrağı ilə üçrəngli Azərbaycan bayrağı altında marş ilə yürümələri idi. Müxtəlif siniflərdən təşkil edilən ehtiyat könüllü “Yardım alay”nın min nəfərə yaxın adamdan ibarət dəstələri kəndi komandası altında olaraq al və milli bayraqlarla Parlaman qarşısına gəlib səf çəkmişlərdir. Burada alay namından Mahmud bəy və Mirzə Mehdi Axund müxtəsər nitqlərlə, məcburən deyil, könüllü və öz xahişləri ilə vətən yolunda şəhid olmağa hazır olduqlarını bildirmişlərdir. Dəstələrin içində 80 sinninə [yaşına] qə-

dər qoca ağsaqqal kişilər dəxi var idi. Parlaman rəisi bunların fədakarlığından nəhayətdə məmnun olduğunu bildirib, özünün dəxi onlara mülhəq olub [qoşulub], var qüvvəsi ilə istiqlaliyyət yolunda çarpışacağını bəyan etmişdir.

Buradan dəstələr kəndi nizam və tərtibi ilə Təzəpir məscidinə getmiş, orada dua oxunduqdan sonra evlərinə getmişlərdir. Nümayişlər axşam saat 4 radələrində xitam bulmuşdur. Bütün gün nümayişlər icrası vaxtında nizam və asayiş hökmfərma olub [hökm sürüb], heç bir qeyri hərəkət müşahidə olmamışdır.

AYIN 13-DƏ ÜMUMİ MİTİNGLƏRDƏ QƏBUL OLUNMUŞ QƏTNAMƏ

Biz Azərbaycanın mütəşəkkil zəhmətkeş xalqı bilafərqi-millət və məzhəb [millət və məzhəb fərqi olmadan], bütün aləm qarşısında qara və qanlı Denikin qüvvətinin inqilab içərisindən doğulmuş cavan Cümhuriyyətimizin hürriyyət və istiqlalını paymal etmək [tapdalamaq] istəməsinə şiddətlə etiraz və tələb edirik ki:

1) Hökumət bilatərəddüd [tərəddüdsüz] bütün şiddət və qətiyyəti ilə mürəcə Denikin qüvvətinə qarşı mübarizəsində davam eylesin.

2) Denikinə kömək edləyən Müttəfiq Komandanlığı qarşısında bu macərə [bu hadisə] protesto edilib, Denikin hücumunun önü alınması qətiyyətlə tələb olunsun, tainki artıq imperializmin xırda millətlərə qarşı tutduğu məslək ayırd olunsun.

3) Daxildəki Denikin tərəfdarlarına qarşı şiddətli tədbirlər görülsün, casus-

ları tutulsun, düşmən tərəfdarı mətbuat susdurulsun.

4) Bir dənə də olsun düşmən əlinə keçmək ehtimalı olan cəbbəxana Bakıdan xaricə buraxılmasın.

5) Bizi təhdid edən bütün təhlükə bütün Qafqaziya üçün ümumidir. Bu ümumi təhlükəyə qarşı bütün Zaqafqaziya demokratiyası alnıaçıq olaraq əl-ələ verməli, Denikinə qarşı bir adam kimi çıxmalıdır.

6) Bütün vətəndaşları silah altına çağırmalıdır.

Bu tələbləri ciddiyyətlə icra edən Hökumət hər zaman zəhmətkeş xalqın etimadını qazanacaqdır. Biz əhd edirik ki, Hökumətlə birlikdə son damla qanımıza qədər hürriyyətimizi, namusumuzu, istiqlalımızı müdafiə edəcəyiz. Qanını tökməklə mübarizəyə hazır olan Azərbaycan fəqərəyi-kasibəsinin [proletariatının] bütün firqələrdən tələb etdiyi budur ki, ümumi düşmən qarşısında bütün firqələr xüsusi hesablarını unutsunlar, bir adam kimi olub düşməyə qarşı qiyam etsinlər. Böylə bir dəvətə qulaq asmayanlar bizim nəzərimizdə dost deyil, düşməndirlər.

MÜBALİĞƏLİ XƏBƏRLƏR

İstiqlalımız və varlığımız əsasına hər yol ilə olursa olsun, zərbə endirmək xəyalından bir an geri durmayan “Yedinaya Rossiya”çılar ən ufacıq və adi hadisələri də dürlü rənglərə boyayaraq əfkari-ümumiyyəni [ictimaiyyəti] Hökumətimiz əleyhinə qaldırmaq cinayətindən utanmayırlar.

İştə, bu günlər Xaçmaz istasyonunda “eşq və məhəbbət” intriqasından dolayı bir hadisə vəqə olmuş ki, onu “Yedinaya Rossiya”çılar kəndi növbəti provokasiyaları üçün bir dəstəviz [bəhanə] edərək: “Axır zamanlar Azərbaycan daxilində gündən-günə artmaqda olan cinayətlər rahatı-ümumiyyəni pozduğu kimi, Quba qəzası isə bir anarşi hökmünü almışdır. Həman cinayətlər içində diqqəti cəlb edən Xaçmaz istasyonunda iki rus qadını ilə bir feldşerin müsəlmanlar tərəfindən öldürülməsidir” kimi mübaligəli və fitnəngiz [fitnə yayan] xəbərlərlə əfkari-ümumiyyəni zəhərləyib, hökumət məmurları əleyhinə ittihamlar yağdırır və hadisənin guya bir həftədən sonra polis tərəfindən aşkar edildiyini qeyd edir. Həman üç adamın öldürülməsi doğru isə də, həqiqəti-hal “Yedinaya Rossiya” xəbər verdiyi kimi deyildir. Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən öyrəndiyim məlumata görə, əhval bərvəchi-zirdir [aşağıdakı kimidir]:

Xaçmazda öldürülən qadınlardan biri kəndi zövcü-məşrusunu [qanuni ərinə] buraxıb, həman Xaçmazda yaşayan məşuqu feldşerin yanına qaçmış və intiqam atəşi ilə yanan aldanılmış erkək də qadını cəzasına yetirmək üçün bir qaç bəddəfkar[ı] [canını] pul ilə tutaraq zövcəsinin əqəbincə [dalınca] Xaçmaza göndərmiş, heysiyyəti tapdalayan zövcəsi ilə rəqibinin öldürülməsinə “müvəffəq” olmuşdur. Polis tərəfindən həmin Xaçmaz meşəsi içində vəqə olan cinayət sabahı günü aşkar edilib və canilərin dərdəst edilməsi [ələ keçirilməsi] üçün şiddətli tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

H. R.

TƏKZİB VƏ TƏSHİH

– Qəzetəmizin 203-cü nömrəsində Bakı xəbəri içində olaraq “Əsliyə [silah] tutulması” sərlovhəsi ilə yazılmış olan xəbərdə böylə bir əhvalat nəql edilmişdi ki, guya erməni kəlisəsi [kilsəsi] altında olan anbardan axtarış əsnasında bir çox əsliyə, pulemyot, külli miqdarda patron və qeyriləri tapılmışdır. Bu xəbərin, yəni əsliyə tutulmaq fəqərəsinin [hadisəsinin] doğru olub-olmadığı xüsusunda idarəmiz tərəfindən Hökumət nəzdində icra edilmiş olan təhqiqatdan məlum oldu ki, əsliyə tutulmaq xəbəri bilkülliyyə [tamamilə] əsil və əsassız olub, müfəttinə [fitnəkarca] şayiələrdir ki, mütəəssifanə [təəssüf ki], qəzetəmizin sütunlarına dəxi keçmişdir.

– Qəzetəmizin 203-cü nömrəsində Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövləti Müdafiə Komitəsinin icbari qərarında səhv olaraq VII maddə büsbütün buraxılmışdır. Qəzetəmizdə olan VII maddə VIII olaraq oxunmalıdır.

VII maddə budur:

VII) Səlaməti-ümumiyyə və dövləti asayış üçün istintaqdan sonra hərəkəti müzirr [zarərli] görülməli şəxslər də həmçinin həmin icbari qərarın VI xüsusunda göstərilən qərar üzrə cəzaya giriftar olacaqlardır.

– Yenə qəzetəmizin eyni nömrəsində Şahsüvarov həzrətlərinin Maarif Nazirliyinə təyin edilməsi xəbər verilmişdi. Halbuki Şahsüvarov Maarif naziri müavinliyinə təyin edilmişdir.

İdarə

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dərbənddə

Alınan məlumata görə, iyunun 11-də Dərbənddə rus qaragüruhunun nümayişləri olmuşdur. Nümayişdə iştirak edənlər “Yəhudiləri qır!” şüarı yazılmış milli rus bayraqları ilə soqəqləri [küçələri] gəzərək yəhudi qırğını salmaq təşəbbüsünə girişmişlərsə də, qırğın olmamışdır. Zira şəhər əhalisi bunda iştirak etməkdən imtina etmişlərdir.

Tazəşəhərdə

Son vaxtlar Tazəşəhərə getmək qadağan edilmişdi. Şimdi alınan məlumata görə, İngiltərə Komandanlığı məlum etmişdir ki, Tazəşəhərə getməkdən ötrü Zakaspi Hökumətindən icazənamə almaq lazımdır. İcazənaməsiz heç kəsi Tazəşəhərə buraxmaq olmaz.

Əşirə almaq haqqında

Ticarət və Sənəət [Sənaye] naziri Bakı qubernatoruna müraciətən rica etmişdir ki, türklər tərəfindən kəndlilərdən əşirə (zəkəvat) olaraq taxıl alınması qanunu ləğv edilmişdir. Bu vaxta qədər cəm edilmiş olan taxıl isə hökumətə təhvil verilib xüsusi anbarlarda saxlanılmalıdır.

Məhkəməyə cəlb

Bakı Nahiyyə Məhkəməsi qubernatora müraciətən məlum etmişdir ki, onun binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Muğan uçaştoku pristavi Xəlilov xidmətindən sui-istifadə etdiyi üçün məhkəməyə cəlb edilmişdir.

Məhbusların qaçması

Bakı həbsxanasında saxlanılan dus-

taqlar Məsum Dadaşov və Qüdrət Cavadov həbsxana məmuru aldadıb qaçmışlardır.

Aşqabadda

İngiltərə əsgərləri general Malleson başda olmaq üzrə Aşqabadan çıxmışlar. Petrovskdan gələn dabravollar [kənüllülər] onları əvəz etmişlər. Bolşeviklər əleyhinə edilən hərəkəti-hərbiyyəyə susuzluq mane olmaqdadır. Birinci zəruri şeylərin qiyməti o qədər artıq deyildir. Şəhər idarəsi qaçqınların xərcini öz öhdəsinə almışdır.

Yolun xarab olması

Biləcəri mövqifi [stansiyası] müdirləri Bakı qubernatoruna məlum edir ki, Keşlə ilə Biləcəri mövqifləri arasında birinci yol xarab olduğundan, qatarlar hərəkəti ikinci yol vasitəsilə davam etməkdədir. Yolun təmir edilməsi üçün lazımi tədbirlər görülmüşdür.

Həbsxana müdiri

Bir çox sui-istemallarda [sui-istifadələrdə] müttəhim edilən Bakı Mərkəzi Həbsxana müdiri Abdinov qulluğundan əzl [kənar] edilib, yerinə Bayılov Həbsxana[sı] müdiri Bəhrəbəyov təyin edilmişdir.

Qaçaqmallar haqqında

Bakı Gömrükxanası müdiri qubernatora məlum etmişdir ki, Bakı iskaləsinə [limanından] gecələr külli miqdarda qaçaqmal çıxarırlar. Böylə ki, hər gecə müxtəlif körpülərdən mal aparıldığı müşahidə olunmuşdur. Dövlətə zərər olan böylə hərəkətin önü alınmasından ötrü lazımi tədbirlər ittixaz [tədbirlər görülmə-

si] və iskalədə lazımi miqdarda qarovullar qoyulmasını gömrük müdiri qubernatordan rica edir.

Əsgərlikdən qaçmaq cəzası

- Zığ kəndi əhlləri Hüseyn Bala oğlu, Hacı Əmiraslan Lütəli oğlu, Balabəy Məhəmmədəli bəy oğlu, Durmuş Baxış oğlu öz oğul və qardaşlarını əsgərlikdən qaçıрмаq qəsdilə gizlətməkdə müttəhim edilərək Balaxanı-Sabunçu qalabəyisi [komendantı] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə tövqif [tutulmuş] və həbs edilmişlərdir.

- Mərdəkan kəndi əhlləri Məşhədi Babə oğlu, Vahab Əli oğlu öz oğullarını gizlətməkdə müttəhim edilərək həbsə alınmışlardır.

- Türkan kəndi əhli Məşhədi Əliəsgər oğlu öz oğlunu gizlətməkdə müttəhim və qalabəyi binagüzarlığı ilə həbs edilmişdir.

- Ağdamdan hökumət naminə bir böylə teleqram varid olmuşdur [gəlmişdir]:

Ermənilər əhdşikənanə bir surətdə [xaincə] bizim əsgərlərimiz üzərinə düşüb dörd nəfərini qətl etmişlərdir. İşbu iş Ağdam dairəsi əhalisinin narazılığına səbəb vermişdir. Ağdam əhalisi Azərbaycanın cüzi-layənfəki [ayrılmaz hissəsi] olan Qarabağ və Naxçıvanı hər dəqiqə mühafizə etməyə, vətən yolunda ölməyə hazırdir. Erməni millətinin düşməni olan daşnaklar Qarabağ və Naxçıvanı Ararat Cümhuriyyətinin bir hissəsi hesab etməsinlər. Zira Qarabağı fəqət [ancaq] silah zoru ilə və yaxud müsəlmənsiz almaq mümkün ola biləcəkdir.

İmzalar: Davud, Bədəlbəyov, Behbudov, Sadıqov, Naibov, Əhmədov, Mirbağirov.

Qalabəyinin əzl edilməsi

Daxiliyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Balaxanı-Sabunçu qalabəyisi [komendantı] Lütəli bəy Əmircanov öz qulluğundan əzl edilmişdir [kənarlaşdırılmışdır]. Məzkurun [adı çəkilən şəxsin] yerinə namizəd olaraq üçüncü polis uçaştoku müdiri Fərzəlibəyov göstərilir.

Cinoridzenin sürgün edilməsi

Aldığımız məlumata görə, “Bakinets” və “Novosti” qəzetələrinin sahib və nəşiri olan Qriqori Cinoridze hökumətin binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti torpağından sürgün edilir. Məlum olduğu üzrə, məzkur [adı çəkilən şəxs], Bakıda sükunət edib də [yaşayıb da] Könüllü ordu tərəfdarı olub və açıqdan-açıq onun lehinə təbliğatda bulunmaqda və qəzetəsini həman ordunun tərif və tövsifi [vəsfı] ilə doldururdu. Onun böylə hərəkəti dövlət və istiqlaliliyyətə müzirr [zərərli] olduğu üçün həmin cəzaya məhkum edilmişdir.

Əşitdiyimizə görə, Cinoridze qorxub da Gürcüstana getməyir və Könüllü orduya gedəcəkdir.

MƏŞQƏTƏ KƏNDİNDƏN

İşbu Ramazanül-mübarək ayında hər gün camaat, adəti üzrə məscidi-cameyə cəm olurlar. Kəndimizin üləmaları [ruhani alimləri] moizə və nəsihətdən sonra əhəliyə xitabən hökumətimizin və vətənimizin təhlükələr müqabilində olduğundan bəhs edib və bu təhlükədən qurtarmaq və qara qüvvələrlə mübarizə etmək üçün əhalini dəvət edirlər.

Keçən gün yenə adəti üzrə saat 2 rədlərində kənd əhalisi məscidi-cameyə cəm olmuşdu. Mətləb Hüseynzadə əhvali-hazirədən, Denikin kimi irticapərəstlərin öz bəddinə [xəbis, alçaq] qədəmləri ilə vətənimizi kəsafətləndirmək [çirkəndirmək] xəyalında olmaqlarını və Rəisi-vükalə [Baş nazir] həzrətlərinin möhtərəm Parlaman əzalarına [üzvlərinə] təfsilən [ətraflı] bəyanatlarından və İngiltərə komandanının bu işə nə nəzərlə baxmaqlarından və bizlərə verdiyi bəzi dayaqsız ümidlərindən və axirülmə [nəhayət], Parlaman fraksiyalarından əksəriyyətlə formula qəbula keçirməklərin[i] camaata məlumat verəndən sonra bu barədə camaatın nə xəyalda və nə rəyde olmağını soruşdu.

Camaat isə; biz heç bir zənciri-əsəratı təzədən boynumuza salmağı qəbul etməyib heç bir qara qüvvələrə və irticapərəstlərə vətənimizin müqəddəs torpağına ayaq qoymaq imkanı verməyəcəyik və sentyabr ayında etdiyimizdən gözəl hümmət edlən, əlbəəl verib vətən yolunda müharibəyə, ölməyə hazır dayanıb hökumətimizin fərmanını gözləyirik, dedilər.

Zeylə [burada] yazılan məlumat tam olandan sonra kəndin məşhur vaizlərindən biri camaata hərgünkü adət üzrə moizəyə başlayıb dedi:

– Camaat, bizlərə vacib və lazımdır ki, silaha dolub öz vətən və sərhədimizi mühafizə edək. Əgər müharibə zamanında mali-dünyaya ehtiyac olsa, hər bir şəxs qüvvəsindən gələn köməyi hökumətə və vətən hifzinə xərc etməlidir. Əgər, nəüzibillah [Allah eləməsin], düşmən bizə qalib gələrsə, o zaman nə vətəndən, nə malımızdan və nə özümüz-

dən bir şey baqi qalmaz. Əgər qalan ol-
sa, zənciri-əsərət altında yaşayacaqdır.

Şəriəti-müqəddəsimiz bizə azad ya-
şamağı əmr etmiş. Bir də əhəmiyyətli
mətləb odur ki, Rusiya irticapərəst gene-
ralları işğal etdikləri yerlərdə ümumi sə-
fərbərlik elan edib, əhalini məcburi
halda silah altına alıb, bolşeviklər müqa-
bilinə göndərilər və əsgərlikdən qaçan-
ları edam edirlər. Əvət, biz indi öz və-
tənimiz yolunda qanımızı, malımızı, canı-
mızı fəda etməzsək, Nikolay genera-
larının yolunda fəda ediləcəyiz. Əgər rus
əsgərlərinin əksəriyyətini [çox olmağını]
xəyalınıza gətirərsəniz, Qurani-şərifin ayə-
si: “Kəm min fiətın qəlilətin qələbət fiə-
tin kəsirətin” münasibətilə sizə təfsirini
bəyan edirəm, necə Allah-taala buyu-
rub: “Çox az qoşunlar çox qoşuna qalib
olar.”

Nüsrət [zəfər] xaliq əlindədir, çoxluq
və azlıqda deyil.

Ağır qiymətə alınan hürriyyət, Azər-
baycan istiqlaliyyəti ucuz və fəna qiy-
mətlərə satılmaz. Siz cümlə cahan kənd-
çilərinə və fəqərəyi-kasibəsinə [proleta-
riatına] göstərməlisiniz ki, siz müstəqil
yaşamağa qabil bir millətsiniz. Və vətə-
nin bugünkü müqəddəratı əsgərlərimi-
zin və siz camaatın hümmətinə bağlıdır.

Xülasə, o gün məclis siyasi moizələrlə
saat 5 radələrində tamam oldu.

Mətləb Hüseynzadə

Mərdəkanda

Bağ icarəyə verilir. Xahiş edənlər hər gün
saat 8[-dən] 10-adək bu adresə müraciət edə
bilirlər: Vodovozni küçə, nömrə 5/7. Mim.
Sad. Hacıadə.

10236

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya” müalicəxanası

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müa-
licə haqqı üzvlərdən 4 rublə, qeyrilərdən isə
6 rublə. Bolşoy Morskoy küçə, Tarqovinin
küncündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy
Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11
Balayan

Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A.
Seyidov

Əmrəzi-əsəbiyyə [əsəb xəstəlikləri] 12-2
Şmirqeld

Cərrahiyyə 9-11 Sander
Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron
Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines;
12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S.
Seyidov[a]

Dəri və zöhrəviyyə 9-11 O. Şamkoryan;
12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad
həkimisi Qeqamyan

Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Fin-
kelşteyn;

Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin
Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyuba-
şevskaya

Müalicəxanada konsultasiyalar icra olu-
nur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək
döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul
olunur. 606 və 914 müalicəsi.

10208

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn
xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə
kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməli-
yati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor
Tsentrner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-
mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır
və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə
13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəzi [xəstəliklərə] düşər olan
naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər
saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi.
Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma
və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayı-
rılması təmin olunur. Kənardan gələnlər
üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək,
axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə
17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını
qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam
saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski
küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə
50-28. Və 93.

8765

Xarici məmləkətlərə yun yollamağı və
komisyon təriqi ilə xarici məmləkətlərdə
satmağı **İ. V. Denisovun** bankir kantorası
qəbul edir (Olqinski, Nikolayevskinin
küncündə, telefon nömrə 37-75). Sifarişlər
saat 5-dən 7-yə dək qəbul olunur.

10220

Apteka və kosmetiçeski malları N. Liber-
zon və M. Şvarimanın skladı külli miqdarda
satır. Tiflis, Puşkinski küçə nömrə 21. Apteka
və kosmetiçeski xarici məmləkət fabri-
kaları alınmışdır.

10233

Tazə alınmış

Amerikanın südü satılır külli miqdarda İ.

V. Denisovun bankir kantorasında (Olqinski
və Nikolayevski küçələrin küncündə, telefon
nömrə 37-75). Az miqdarda isə Qafqazski
aptekarı mağazada, Baryatinski, nömrə 6.

10234

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qəzavətdən

səh. 289. “Məzkur qəryələrin məsafəsi bir-birindən uzaq olduğu üçün...”: bu cümlə qəzetdə müəyyən imla səhvləri ilə getmişdir; bu səhvləri düzəltдик və hər birini ayrı-ayrılıqda qeyd etməyə ehtiyac görmədik.

Vükəla Şurasında

səh. 297. “a) İclasın qanuni olması üçün...”: bundan sonrakı bənd “b)” kimi işarələndiyi halda, qəzetdə bu bəndin qarşısında işarə yoxdur.

“Dərbənd – Dəmir qapı”

səh. 298. “İskəndəri-Rumi”: Makedoniyalı İskəndər nəzərdə tutulur.

“Səməndər”: VIII əsrdə Xəzər xaqanlığının paytaxtı olmuş şəhər. Bugünkü Ma-haçqala şəhərinin yaxınlığında yerləşmişdir.

Ekspress Teatrosu

səh. 300. “Ekspress”: Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçə-sində kinoteatr olmuşdur.

“Cavanlarımıza” şeiri (səh. 300)

üçün lüğət

müəttər: ətirli
səd mərhəbə: yüz dəfə afərin; yüz dəfə əhsən
məxzən: xəzinə
ərzəl: ən rəzil, ən alçaq
nəbiyyi-mötəmən: inanılan, güvənilən peyğəmbər
adab: qayda-qanun; bir işin qaydası, yolu
öksüz: yetim
icab edərsə: lazımlı gələrsə
bür-ci-ahənin: dəmirdən qala bür-cü
haris: keşikçi
səddi-mətin: möhkəm sədd
qasib: qəsbkar

istiqlal: gələcək
zəbani-hal: hal dili
baxəbər: xəbərdar olun, bilin
“Əl-hərbə xud’ə”: “Müharibə hiylədir” (hədis)

Axırın fikr etməyən aqıl deyil, divanədir!

səh. 301. “iki daşın arasında”: təcili, tələsik.

Protesto nümayişləri

səh. 303. “Srağagün həziranın 13-də”: qəzetdə “həziranın” yerinə “mayın” getmiş-dir.

Bakı xəbərləri

səh. 307. “əşirə (zəkəvat)”: kənd təsər-rüfatı məhsullarından onda bir miqdarında alınan vergi.

Məşqətə kəndindən

səh. 310. “Kəm min fiətin qəlilətin qə-ləbət fiətin kəsirətin”: “Quran”ın “Bəqərə” surəsinin 249-cu ayəsindən bir hissə.

Bazar ertəsi, 16 iyun 1919-cu il, nömrə 205

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 17 ramazanül-mübarək sənə 1337. 16 həziran 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Tele-fon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətiri 4 rublə, axırncı səhifədə sətiri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919[-cu il] həziranın 16-cı günü ba-zar ertəsi saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-145

* * *

Müharibə meydanına göndərilmiş Azərbaycan əsgərləri üçün tərtib olu-nacaq cəmiyyətlər və xəstə ya ki yaralı əsgərlərə müavinətlər xüsusunda məslə-hət olunmaq üçün iyun 16 bazar ertəsi saat 10-da Birinci Ünas [Qızlar] məktəbi-nə (Nijni Kladvışinski və Zavedenski kü-çələrin küncündə) ümumi müsəlman xə-nimləri dəvət olunurlar.

T-150

DİQQƏT

Bununla bildirməliyəm ki, Nikolayevs-ki və Bazarnı caddələrin küncündə köh-nə “Kaspi” idarəsi ilə rubəru [üzbəüz] tə-zə təmir edilmiş “Mübarək” lokantasın-da [yeməxanasında] məşhur aşpaz Kazım vasitəsilə münasib qiymətə pək ləziz və pakizə yeməklər hazır olunur. Möhtərəm qarein [oxucular] cənabları təşrif gətirib və məmnun olacaqlarına ümidvaram.

“Mübarək lokantası”

10238

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

Qərardadi-məcəburi

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti-nin 1918 sənəsi 23 həziranında verdiyi qərarına istinadən Daxiliyyə nazirinin Hər-biyyə naziri ilə biletilaf [razılıqlı, birgə] nəşr etdiyi məcburi qərardaddır.

1) Əsgərlikdən boyun qaçıranları giz-lətməkdə müttəhim edilən xüsusi şəxs-lərin olduğu kimi, əsgərlikdən qaçanları iadə eyləmənin [geri qaytarmağın, təhvil ver-məyin] öhdələrinə tərəttüb etdiyi [öhdə-lərinə düşdüyü] köy idarələri məmurini-rəsmiyyəsi [rəsmi məmurları] dəxi 10 min manata qədər cəriməyi-nəqdiyyə və 6 aya qədər həbsə məhkum olacaqlardır.

2) Əsgərlikdən qaçmış olanın kəndisi ilə bərabər götürmüş olduğu dövləti təs-limat [dövlət əmanətləri] və əlbisə taqı-mının dəyəri aid olduğu qiteyi-əsgəriyyə ətrafından [hərbi hissə tərəfindən] onların qiyməti haqqında məlumat alınar-alın-maz şu fiyatın iki misli ən əvvəla əsgər-likdən qaçana aid əmvaldan [mallardan], onun böylə bir mala malik bulunmadı-ğında əqrəbasından, əks təqdirdə məz-kur [deyilən] əsgəri gizlətməmiş olanlardan,